HELSINGIN HOVIOIKEUS
Salmisaarenranta 7 I
PL 132
00181 Helsinki
Puhelin 02956 40500, Telefax 02956 40512 kirjaamo
Sähköpostiosoite helsinki.ho@oikeus.fi

Dnro: 78/7074/2017

23.2.2017

Eduskunnan lakivaliokunta

Viite: Asiantuntijapyyntönne U 13/2017 vp

Lähete

Toimitetaan oheinen muistio asiassa U 13/2017 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (varhaisen vaiheen saneeraus ja toinen mahdollisuus).

Presidentti Mikko Könkkölä

Liitteet

Muistio

Jussi Heiskanen
hovioikeudenneuvos
Helsingin hovioikeus

Muistio 23.2.2017

Ehdotus Euroopan ja parlamentin neuvoston direktiiviksi ennalta ehkäiseviä uudelleenjärjestelyjä koskevista puitteista, uudesta mahdollisuudesta ja toimenpiteistä uudelleen järjestelyä, maksukyvyttömyyttä ja veloista vapauttamista koskevan menettelyn tehostamiseksi sekä direktiivin 2012/30/EU muuttamisesta (varhaisen vaiheen saneeraus ja toinen mahdollisuus)

Komission ehdotus koskee ensinnäkin yritysten varhaisen vaiheen uudelleenjärjestelyjä. Tavoitteena on saneerauskelpoisten yritysten varhainen pelastaminen (Preventive Restructuring). Tältä osin direktiivi edellyttäisi eräitä muutoksia kansalliseen yrityssaneerauslainsäädäntöön. Toiseksi direktiivin tavoitteena on edistää rehellisten yrittäjien mahdollisuutta uuteen alkuun (Second Chance for Entrepreneurs) Tältä osin direktiivi edellyttäisi eräitä muutoksia Suomen velkajärjestelylainsäädäntöön.

TITLE II: Preventive restructuring frameworks

Artiklat 5-7 (Chapter 2: Facilitating negotiations on preventive restructuring plans)

Artiklan 6 mukaan jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että velalliset, jotka neuvottelevat saneerausohjelmasta velkojien kanssa voisivat saada edukseen yksittäisten täytäntöönpanotoimien väliaikaisen kiellon (Stay of individual enforcement actions). Jäsenvaltioiden tulisi rajoittaa kieltojen kesto enintään neljän kuukauden ajaksi. Sitä voitaisiin kuitenkin kyseisen artiklan 5 kohdassa mainittujen edellytysten täyttyessä pidentää ja 8 kohdassa mainituista syistä keskeyttää kokonaan tai osaksi.

Yrityssaneerauslain mukaan tuomioistuin voi määrätä väliaikaiskielloista, kun yrityssaneeraushakemus on tullut vireille tuomioistuimessa. Lakiin ei sisälly säännöksiä, joiden nojalla tuomioistuin voisi määrätä tällaista kielloista (niin sanotun rauhoitusajan) tilanteessa, jossa hakemusta ei ole pantu vireille eikä mahdollisesti ole tarkoituskaan panna vireille, vaan velallisyritys haluaa neuvotella saneeraustoimista tuomioistuinmenettelyn ulkopuolella. Siten direktiivin toimeenpano edellyttäisi tältä osin muutoksia yrityssaneerauslakiin.

Rauhoitusajan määräämiselle saneerausneuvottelujen turvaamiseksi on epäilemättä käytännön tarvetta. Yrityssaneerauslain mukainen menettely on monilta osin raskas ja yrityssaneerausmenettelyn tarkoitus voi tulla paremmin turvatuksi joustavammassa menettelyssä. Yrityksen ja sopimuskumppanien kannalta tällaisen vapaaehtoisen saneerausmenettelyn etuna on myös se, että tällöin mahdolliset liikesalaisuudet voidaan suojata paremmin. Tällainen rauhoitusajan määrääminen olisi tuomioistuimelle soveltuva tehtävä ja luonteeltaan varsin samantyyppinen kuin väliaikaiskieltojen määrääminen saneeraushakemuksen vireilletultua. Artiklan yksityiskohtaiset määräykset muun muassa rauhoitusajan kestosta ja keskeyttämisestä suojaavat velkojien oikeuksia siten, ettei rauhoitusaikapyyntöä voisi käyttää velkojia loukkaavassa tarkoituksessa.

Artikla 10

Artikla 10 edellyttää, että tuomioistuin tekee päätöksen saneerausohjelman vahvistamisesta 30 päivän kuluessa sitä koskevasta pyynnöstä.

Ilmeistä on, että voimassa olevien yrityssaneerauslain säännösten mukaisessa menettelyssä tällaisen määräajan noudattaminen ei olisi käytännössä mahdollista. Yrityssaneerauslain mukaan kun saneerausohjelmaehdotus on toimitettu tuomioistuimelle, sen on varattava muille asiaan osallisille tilaisuus antaa ehdotuksesta lausuma, minkä jälkeen tuomioistuin tekee päätöksen epäselvien saneerausvelkojen huomioon ottamisesta ja tarvittaessa varaa ehdotuksen laatijalle tilaisuuden oikaista, tarkistaa tai täydentää ehdotusta määräajassa. Kun tuomioistuin saa lopullisen ohjelmaehdotuksen, se päättää velkojien ryhmäjaosta ja äänivallasta ja antaa äänestyskehotuksen. Äänestysmääräajan päättymisen jälkeen selvittäjän on laadittava äänestysselvitys ja sekä toimitettava selvitys tuomioistuimelle. Äänestysmenettely ei ole tarpeen, jos vaadittava enemmistö on kirjallisesti hyväksynyt ohjelmaehdotuksen. Saatuaan äänestysselvityksen tuomioistuin voi tarvittaessa varata asiaan osallisille tilaisuuden antaa siitä sekä ohjelman seurantaa koskevista järjestelyistä määräpäivään mennessä kirjallinen lausuma.

Epäselvää on, mistä ajankohdasta 30 päivän määräaika tulisi laskea yrityssaneerauslain mukaan. Vaikka määräaika laskettaisiin lopullisen ohjelmaehdotuksen toimittamisesta, saneerausohjelmaa ei olisi voimassa olevien säännösten mukaan ainakaan yleensä mahdollista vahvistaa 30 päivän kuluessa siitä, kun ohjelmaehdotus on toimitettu tuomioistuimelle. Artikla edellyttäisi siten tältä osin menettelysäännösten perinpohjaista uudistamista. Ohjelman vahvistamista koskeva kiinteä määräaika vaikuttaa itsetarkoituksellisilta, sillä olennaisempi merkitys velallisen ja velkojien kannalta on menettelyn kokonaiskestolla.

Artikla 11

Artiklan 11 mukaan saneerausohjelman hyväksyminen ilman kaikkien velkojaryhmien kannatusta edellyttäisi, ettei mikään ehdotusta vastustanutta velkojaryhmää huonommalla etuoikeussijalla oleva ryhmä saa suoritusta saatavalleen, ellei vastustanut velkojaryhmä saa ensin täyttä suoritusta.

Tällä lienee käytännössä vaikutusta erityisesti silloin, kun velkojilla on vakuutena yrityskiinnitys. Muutoin vakuusvelkojien asema on yrityssaneerauslaissa varsin hyvin suojattu. Vuosia kestävä saneerausohjelma on kuitenkin yrityskiinnitysvelkojien kannalta riski, jos velallinen ei pysty noudattamaan saneerausohjelmaa, sillä yrityskiinnityksen alaisen omaisuuden arvo voi ohjelman aikana alentua. Käytännössä artiklasta olisi seurauksena se, että jos yrityskiinnitysvelkoja vastustaa saneerausohjelmaa, sen vakuusvelaksi katsottu saatava olisi maksettava ennen kuin vakuudettomille veloille (ns. tavalliset velat) voitaisiin kohdistaa suorituksia. Tämä taasen lisää tavallisten velkojien riskiä ja olisi omiaan vähentämään ohjelmaehdotuksen kannatusta niiden keskuudessa.

Tältä osin olisi vielä aihetta ehdotuksen perusteelliseen vaikutusarviointiin.

Artikla 13

Artiklan 13 mukaan tuomioistuin määrittäisi yrityksen likvidaatioarvon, jos saneerausohjelman väitetään loukkaavan konkurssivertailun periaatetta. Artiklan 3 kohta edellyttää, että tuomioistuimen apuna on asianmukaisen pätevyyden omaavia asiantuntijoita arvon määrittämistä varten.

Ehdotuksessa ei ole yksityiskohtaisempia säännöksiä asiantuntijoiden asemasta, vaan se näyttäisi jättävän avoimeksi sen, kuultaisiinko asiantuntijoita todistelutarkoituksessa vai toimisivatko he samaan tapaan kuin asiantuntijat esimerkiksi merioikeusasioissa. Artiklan 3 kohdassa käytetty sana muoto "appointed to assist" näyttäisi kuitenkin viittaavan siihen, että asiantuntijoilla olisi suurempi rooli kuin pelkästään se, että heitä kuullaan asiantuntijana oikeudenkäymiskaaren 17 luvun säännösten nojalla.

Vaikka tuomioistuin voi nykyisinkin käyttää asiantuntijoita oikeudenkäymiskaaren 17 luvun säännösten nojalla, ehdotus edellyttäisi edellä lausutun johdosta sitä, että yrityssaneerauslakiin lisättäisiin asiantuntijoita koskevat säännökset. Tämä on tarpeen myös asiantuntijoiden kuulemisesta aiheutuvien kustannusten johdosta. Oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaan asianosaiset vastaavat myös tuomioistuimen nimeämän asiantuntijan palkkion ja korvauksen maksamisesta. Direktiivissä ei ole mainintaa asiantuntijoiden käyttämisestä aiheutuvasta kustannusvastuusta, mutta kyseenalaisena voidaan pitää, vastaisiko oikeudenkäymiskaaren säännösten mukainen kustannusvastuunjako direktiivin tarkoitusta. Näin ollen ehdotuksella voisi olla myös valtiontaloudellisia vaikutuksia.

Asiantuntijoilta olisi luonnollisesti edellytettävä paitsi sitä, että heillä on riittävä asiantuntemus yrityksen ja sen omaisuuden arvonmäärityksessä, myös sitä, että he täyttävät puolueettomuusvaatimukset. Ilmeistä on, että tällaisten asiantuntijoiden rekrytointi olisi vaikeaa erityisesti, jos valtion varoista maksettava palkkio olisi pieni.

On tavanomaista, että riita-asian ratkaiseminen edellyttää esimerkiksi erityistä liiketaloudellista tai teknistä asiantuntemusta. Omaisuuden arvostusta koskevia riitaisuuksia käsitellään yrityssaneerausmenettelyn yhteydessä (tältä osin esimerkiksi KKO 2015:2 ja 2015:3). Luonteva lähtökohta olisi myös yrityssaneerausasioissa jatkossakin se, että asianosaiset esittävät todistelua omaisuuden arvosta ja voivat tällöin nimetä asiantuntijoita kuultavaksi. Ehdotus ei myöskään rajoittaisi asianosaisten mahdollisuutta esittää todistelua eikä sitä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet huomioon ottaen voitaisikaan rajoittaa. Tähänkin nähden ehdotuksen edut ovat kyseenalaisia.

Ilmeistä on, että ehdotusta vastaan puhuvat seikat ovat painavampia kuin ne edut, joita asiantuntijoiden nimeämisellä voitaisiin saavuttaa.

Title III: Second Chance fot Entrepreuneurs

Artiklat 19-23

Kuten luvun otsikosta on pääteltävissä, sen määräykset tulisivat sovellettaviksi silloin, kun velat johtuvat aikaisemmasta, jo päättyneestä yritystoiminnasta. Tällöin artiklan määräyksillä olisi merkitystä velkajärjestelylakiin, ei sen sijaan yrityssaneerauslakiin.

Ylivelkaisten yrittäjien tulisi 20 artiklan mukaan voida vapautua veloistaan lähtökohtaisesti kolmen vuoden kuluessa joko konkurssin asettamisesta tai maksuohjelman suorittamisen alkamisesta. Todettakoon, että artiklassa käytetään termiä ylivelkainen (over-indebted), mikä on määritelty artiklassa 2 (13) siten, että velallinen on muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Se taasen vastaa voimassa olevaa maksukyvyttömyyden määritelmää.

Velallisen oikeutta velkajärjestelyyn pääsyä voitaisiin rajoittaa tai maksuohjelman kestoa pidentää artiklassa 22 mainituista syistä. Nämä syyt on määritelty varsin yleisluontoisesti, mutta ne ovat vastaavia kuin velkajärjestelylaissa olevat estesäännökset. Siten ehdotus ei aiheuttaisi rajoituksia sille, että velkajärjestely voisi edelleenkin estyä voimassa olevan velkajärjestelylain 10 §:ssä luetteluista syistä, eikä myöskään sille, että maksuohjelma voisi olla pitempi kuin kolme vuotta, jos velkajärjestely esteestä huolimatta aloitetaan.

Artiklan 20 (2) mukaan veloista vapautumisen tulisi toteutua määräajan päättymisen seurauksena ilman erillistä hakemusta. Artiklassa ei kuitenkaan nimenomaisesti todeta, että maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuus säilyisi siltä osin kuin sitä ei ole täytetty.

Velkajärjestelylaki ei vastaa artiklaa siltä osin, että velkajärjestelylain mukaan maksuohjelman kesto on niin sanotuissa pääsäännön mukaan viisi vuotta. Velkajärjestelylain mukaan maksuohjelmaa voidaan pidentää myös yksityisvelkojien osalta (VJL 31 a §) ja selvittäjän saatavan maksamista varten (VJL 30 § 5). Voimassa oleva velkajärjestely on näiltäkin osin ristiriidassa ehdotuksen kanssa.

Oikeusministeriön muistiossa 27.1.2017 todetaan, ettei lisäsuoritusvelvollisuuden ulottuminen ajallisesti kolme vuotta kestäneen maksuohjelman jälkeiselle ajalle näyttäisi suoraan kuuluvan minkään direktiivissä mainitun poikkeusperusteen soveltamisalaan. Edellä todetusti direktiivi ei sinänsä sisällä määräyksiä siitä, että maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuus säilyy siltä osin kuin sitä ei ole maksuohjelman päättyessä täytetty. Myös lisäsuoritusvelvollisuus on samanlaista maksuohjelmassa määrättyä maksuvelvollisuutta kuin muukin maksuvelvollisuus. Ilmeisesti edellä mainitulla oikeusministeriön muistiossa olevalla lausumalla on tarkoitettu viitata siihen, että maksuohjelman päättymisvuotta koskevat lisäsuoritukset on täytettävä määräajassa ohjelman päättymisestä. Velkajärjestelylaissa säädetään kuitenkin tältä osin vain siitä, milloin lisäsuoritus on viimeistään täytettävä. Tähän nähden on kyseenalaista, poikkeaako tämä maksuvelvollisuus muusta maksuohjelmassa määrätystä ja maksuohjelman päättyessä täyttämättä olevasta maksuvelvollisuudesta. Vaikka lisäsuoritusjärjestelmää koskevat säännökset ovat osin monimutkaisia ja lisäsuoritusjärjestelmä on varsin raskas, lisäsuoritusjärjestelmän säilyttämiselle on sinänsä edelleenkin olemassa vahvoja velkojien oikeuksiin ja järjestelmän yleiseen hyväksyttävyyteen liittyviä syitä. Velkajärjestelylain lisäsuoritusvelvollisuutta koskevat säännökset eivät liene lähtökohtaisesti ristiriidassa ehdotuksen kanssa, mutta tarpeellista on kuitenkin arvioida sitä, onko näitä säännöksiä syytä tarkistaa.